

Varje barn har rätt till sitt språk

– universell utformning som verktyg i projektet Språkslottet

Victoria Lagerkvist

2023-01-08

Innehåll

Inledning	3
<i>Syfte och frågeställningar</i>	3
<i>Metod och genomförande.....</i>	3
Bakgrund och teoretiskt ramverk.....	4
<i>Universell utformning i relation till mänskliga rättigheter.....</i>	4
<i>Universell utformning som utgångspunkt för lärande</i>	4
<i>Språkutveckling genom hälsobesök och universella insatser för alla.....</i>	5
Resultat och analys	7
<i>Manualen styr och strukturerar samtalet om läsning.....</i>	7
<i>Boken Knacka på är "talvänlig", "tillgänglig" och "rolig"</i>	8
<i>Språngbrädor för samverkan</i>	9
Slutsats och diskussion.....	11
Referenser.....	12

Inledning

Rutschkana till magen, myser hela dagen.

Pussar tårna, räknar fem, sedan flyger knotten hem.

*Dikten skriven av Susanne Granberg och Sofia Sundström,
hämtad från foldern Språkslottet (Region Sörmland 2022a)*

Språk är både glädje och makt. Det är i hemmet som barnet lägger grunden till sitt språk. Föräldrarnas förmåga att stödja barnets kommunikation är därmed avgörande för språkutvecklingen. Det sörmländska projektet Språkslottet vill ge fler familjer bättre förutsättningar att stimulera barnets språkutveckling genom att skapa goda läsvanor under barnets första levnadsår. Som en del i projektet får barnet vid åtta månader boken ”Knacka på” under barnhälsovårdens hälsobesök hemma hos familjen. För att introducera boken och sätta fokus på läsningen har en manual för språkprevention tagits fram.

Syfte och frågeställningar

Syftet är att undersöka hur arbetet utifrån manualen kan skapa en mer inkluderande praktik, och utifrån det diskutera hur universell utformning kan stödja och integreras i Språkslottets vision, mål och arbetssätt.

Mina frågeställningar är:

- Hur kan manualen påverka och stödja universell utformning som praktik och arbetssätt?
- Hur kan universell utformning fungera som verktyg för att stödja Språkslottets vision, mål och arbetssätt?

Metod och genomförande

Jag har genomfört semi-strukturerade intervjuer för att kunna ställa följdfrågor utifrån intervjupersonernas svar. (Magnusson et al. 2009, s. 47–48) Jag har intervjuat två BHV-sköterskor som är huvudanvändare av manualen. Detta för att jag var intresserad av att förstå hur BHV-sköterskorna själva beskrev arbetet och uppfattade manualen. (Kvale & Brinkmann 2014) Eftersom Språkslottet är ett samarbetsprojekt mellan olika professioner så intervjuade jag även en barnbibliotekarie och en av Språkslottets projektledare (som också arbetar som biblioteksutvecklare). Valet att genomföra ytterligare intervjuer utgick från att jag ville förstå arbetet och manualen utifrån fler perspektiv än barnhälsovårdens. Jag har bara undersökt dessa två professioners uppfattning eftersom det med hänsyn till projektets omfattning inte fanns utrymme att inkludera fler yrken eller föräldrar.

Intervjuerna har spelats in, transkriberats och analyserats i relation till manualens innehåll. Den ansats som har valts för att undersöka utgår från ett kvalitativt förhållningssätt till insamlat material. Materialet har tematiserats och sedan tolkats utifrån en kombination av principer från universell utformning och universell design för lärande. Analysen har sedan diskuterats i relation till *barnets bästa* och *delaktighet*, vilka är centrala inom både barnrätt och funktionsrätt, samt utifrån att göra *tillgängligt lärande*. Dessa principer och begrepp har således använts som tolkningsverktyg, och presenteras såväl som motiveras i nästa avsnitt.

Bakgrund och teoretiskt ramverk

I det här avsnittet presenteras centrala begrepp genom att sätta universell utformning i relation till mänskliga rättigheter och lärande samt barnhälsovårdens arbete kring språkutveckling.

Universell utformning i relation till mänskliga rättigheter

Barnhälsovården har som mål att främja barns hälsa och utveckling. Det är också en av få institutioner som kan uppmärksamma behov av insatser under barnets första år.

(Socialstyrelsen 2022, s. 16 och 24) Barnkonventionen ska vara vägledande i arbetet.

(Sveriges kommuner och regioner 2022a) Det är också en mänsklig rättighet att alla barn ges möjlighet att utvecklas. (WHO 2020, viii) Alla FN-konventioner hänger också samman i ett system av mänskliga rättigheter. *Barnets bästa* är exempelvis en central princip i Barnkonventionen (SÖ 1990:20) men betonas även i Funktionsrättskonventionen (SÖ 2008:26). Barnets bästa handlar om att alla beslut som fattas ska beakta barnets bästa.

Principen bygger på att barn har lika människovärde som vuxna, men också behöver särskilt stöd och skydd för att kunna utöva sina rättigheter. Även Världshälsoorganisationen, WHO, som utformat rekommendationer för yngre barns utveckling, är en del av FN-systemet.

Utöver barnets bästa så är *delaktighet* ett centralt begrepp både i Funktionsrättskonventionen och Barnkonventionen. Delaktighet innebär att människor aktivt kan delta och så långt som möjligt påverka sitt eget liv, men också att tjänster och miljöer är tillgängliga. (Myndigheten för delaktighet 2022) Arbetet med tillgänglighet handlar om att samhället gradvis tar bort hinder som redan uppkommit, men också att universell utformning ska vara norm när något nytt skapas. Tillgänglighet är rätten till tillgång och tillgänglighet är en förutsättning för att personer med funktionsnedsättning ska kunna delta på lika villkor i samhället. (SÖ 2008:26) Genom universell utformning designas tjänster och service för mångfald från början. Detta för att skapa jämlik tillgänglighet utan att peka ut särskilda målgrupper och på så sätt skapa ett samhälle där alla människor har möjlighet att vara delaktiga. (Hedvall 2022)

Universell utformning som utgångspunkt för lärande

Universell utformning handlar om att den primära lösningen ska fungera så många som möjligt, men att den är också flexibel för olika användningssätt. De sju principerna för universell utformning är likvärdig användning, flexibilitet i användning, enkel och intuitiv användning, uppfattbar information, tolerans för misstag, låg fysisk ansträngning och storlek och utrymme för åtkomst. Universell design för lärande, UDL handlar på sin sida om att bygga in flexibilitet för hur de som lär sig tar till sig informationen, kommuniceras, motiveras och presenterar sin kunskap. (Gustafsson 2021, s. 43) Utgångspunkten för UDL kan formuleras i frågorna varför, vad och hur. UDL är alltså ett förhållningssätt för *tillgängligt lärande* och kan ses som en utveckling av universell utformning med fokus på att organisera lärandesituationer utifrån mångfald och olika behov. (Högskolan Kristianstad 2020)

Eftersom fokus här är på professionernas arbete med informellt lärande är det främst de två första principerna i UDL som är relevanta i sammanhanget. Den första är att *erbjuda olika sätt att skapa intresse för att lära*. Detta påverkas av variationer som förkunskaper, kultur och intresse. Den andra principen är att *erbjuda olika vägar till lärandet*, alltså att anpassa

innehållet för att möjliggöra lärandet utifrån var och ens förutsättningar. (Högskolan Kristanstad 2020) Eftersom det som studeras inte är lärande inom en utbildningsinstitution har dessa två principer här också kombinerats med två av principerna från universell utformning. *Likvärdighet* handlar om att utforma på ett sätt så att det fungerar för personer med varierande förmågor. *Uppfattbarhet* handlar om att nödvändig information kommuniceras på ett effektivt sätt, oberoende av omgivande förhållanden eller sinnesförmågor. Dessa två principer innehåller riktlinjer som främjar användning på lika villkor respektive att information presenteras på olika sätt. (Connell et al. 1997)

Både universell utformning och UDL finns med i Funktionsrättskonventionen (SÖ 2008:26) där det står att samhällsservice ska vara tillgänglig för alla och att personer med funktionsnedsättningar har rätt till full inkludering i samhället. Även Barnkonventionen (SÖ 1990:20) har skrivningar som särskilt handlar om barn med funktionsnedsättningar och deras rättigheter, exempelvis att barnet och familjen ska få stöd och tillgång till exempelvis kultur och utbildning. Detta finns också i Funktionsrättskonventionen (SÖ 2008:26) som även innehåller skrivningar om att föräldrar med funktionsnedsättningar och familjer har rätt till ändamålsenligt stöd. Alla föräldrar ska också stödjas i att ge ett lyhört omhändertagande och främja barnets lärande genom lek, ramsor och andra gemensamma aktiviteter. (WHO 2020, s. xi)

Språkutveckling genom hälsobesök och universella insatser för alla

I barnhälsovårdens uppdrag ingår att ge föräldraskapsstöd för språkstimulans genom läsning. Bäst effekter får föräldraskapsstödet om det innehåller stöd i hur föräldrar kan läsa med sitt barn och föra en dialog under läsningen. När föräldrarna upplever ökad kompetens kring läsningen stimulerar det barnets kommunikativa och språkliga förmåga. Sammantaget visar också forskningen enligt Socialstyrelsens kunskapsöversikt att barns kommunikations- och språkutveckling går att påverka genom universella insatser till alla familjer, oavsett om föräldrarnas eller barnets förutsättningar ser olika ut. De universella insatserna kan därför ha effekt som riktade insatser för barn som behöver förstärkt stöd, exempelvis när barnet har en språkstörning eller familjer lever i socioekonomisk utsatthet. Kunskap om detta ökar tillgängligheten i barnhälsovården. (Socialstyrelsen 2022, s. 7–8, s. 17–18)

Vi föds med förutsättningar att utveckla språket, men det är samtidigt en aktiv process som påverkas av samspelet mellan barnet och omgivningen. Det är också under de första åren som barnet bygger upp sitt språk. (Frylmark u.å., s. 1–2) Familjen har en nyckelroll för språkutvecklingen eftersom grunden till barnets språk läggs i hemmet. Språk och kommunikation är viktiga redskap i livet, och inte minst eftersom hälsan påverkas positivt både av att vi förstår andra och kan göra oss förstådda. (Socialstyrelsen 22, s. 24)

Språkslottet är ett samverkansprojekt som delvis är finansierat via Bokstart som är Kulturrådets (2022) nationella satsning på att just stimulera språkutveckling för barn som är noll till tre år genom samarbete och erfarenhetsutbyte mellan folkbibliotek, barnhälsovård och förskola. Språkslottets förväntade resultat är att fler vuxna i barns närhet läser oftare och mer interaktivt. Projektet bygger på dialogläsning (även kallat pratläsning), tjänstedesign och att arbeta familjecentrerat kring barnets språkutveckling. Projektet har som mål att främja

professionell samverkan mellan bibliotek, barnhälsovård och förskola. (Region Sörmland 2022: b)

Som en del i Språkslottet har en manual för språkprevention tagits fram. Den är ett av två regionala tillägg till hälsobesöket vid åtta månader. (Sveriges kommuner och regioner 2020) Hälsobesöket är ett hembesök som bhv-sköterskan gör som en del av det nationella barnhälsovårdsprogrammet. Syftet är att främja relationen, identifiera risker och erbjuda föräldraskapsstöd. I besöket ingår också samtal om språkutveckling och kommunikation. Anpassning ska göras efter familjens unika stödbehov. (Sveriges kommuner och regioner 2022b) Med manualen vill Region Sörmland (2022c) stimulera språkutveckling, kommunikation och läslust i samband med hälsobesöket.

Manualen är cirka en A4 som består av text och en bild på boken Knacka på. Boken Knacka på vid besöket delas ut till familjen. I manualen framgår också att BHV-sköterskan delar ut en folder om Språkslottet som finns tillgänglig på flera språk.

Texten är uppdelad i tre avsnitt:

- Förbered besöket
- Tillvägagångssätt under besöket
- Samtal med föräldrarna.

I manualen lyfts centrala begrepp fram. Bland att uppmuntra föräldern att pratläsa med egna ord på sitt modersmål utifrån bilderna.

BHV-sköterskan ska också berätta om biblioteket såsom var närmsta bibliotek finns och att det är gratis, men också att det finns böcker för alla åldrar och på många olika språk.

Hertigsgatan
Karlsson/von Schéele
Barnhälsovården Sörmland
Sjunde
2022-04-07
Dokument
Regionalt tillägg – Manual 8 månader språkprevention

Manual 8 månader språkprevention

Syftet med rutinen är att tydliggöra begreppen samspel och närvaro för att på ett lustfyllt sätt stimulera utvecklingen kring barnets språk och kommunikation.

Förbered besöket

Ta fram boken "Knacka på" samt foldern "Språkslottet". Den senare finns på flera språk.

Tillvägagångssätt under besöket

- Fråga föräldern "Hur brukar du göra när du tittar i en bok med ditt barn?". Utgå från förälderns svar när du går vidare med punkterna nedan.
- Be föräldern att sitta med barnet i sitt knä, antingen mitt emot eller bredvid dig.
- Håll fram boken "Knacka på" till barnet. Öppna boken och visa bilderna.
- Försök rikta barnets uppmärksamhet mot bilden i boken.
- Vänta in barnets respons (en blick, svars ljud, bankar på boken, med mera).
- Var uppmärksam på det som barnet visar intresse för och kommentera detta genom att förstärka bildernas innehåll med ord eller en kort mening.
- Peka eller knacka med handen på bilden du pratar om och uppmuntra barnet att imitera.
- Läs boken tillsammans med barnet inför föräldrarna.

Samtal med föräldrarna

- Beskriv vad det innebär att **pratläsa böcker** tillsammans med barnet, dvs att berätta med egna ord på sitt modersmål och med bilderna som stöd.
- **Följ barnets intresse.** Detta kan hos ett litet barn yttra sig i att t.ex. titta på bilden, imitera något föräldrarna gör, ge svars ljud ifrån sig eller banka på boken.
- I denna ålder vill barnet **uppleva boken med alla sina sinnen**. Till exempel titta på bilderna, smaka på boken och bläddra fram och tillbaka.
- Med ögonkontakt och barnet sittandes i förälderns knä underlättas **gemensamt fokus** på bilderna.
- Små barn har kort ut hållighet. **Flera och korta** bokstunder varje dag är bra.
- Vid **flerspråkighet**. Uppmuntra föräldern till att pratläsa med egna ord på sitt **modersmål** och med bilderna som stöd. När du läser boken behöver inte tolken översätta.
- På bibliotek finns böcker för alla åldrar som man kan låna gratis och personal som kan hjälpa till om man har frågor. Biblioteket erbjuder olika aktiviteter riktade mot små barn. Det finns barnböcker på många olika språk. Informera om var familjens närmsta bibliotek ligger och öppettider.
- **Ge boken** "Knacka på" samt foldern "Språkslottet" till familjen.

Resultat och analys

Här presenteras resultatet och analys utifrån de tre teman som identifierats i materialet, vilka handlar om betydelsen av manualen, boken och samverkan. Tolkningsverktygen för analysen utgår från:

- Principerna för universell utformning – *likvärdighet* och *uppfattbarhet*
- Universell design för lärande - *tillgängligt lärande* genom att erbjuda olika sätt att skapa intresse för att lära och att erbjuda olika vägar till lärandet
- Barnrätt och funktionsrätt - *barnets bästa* och *delaktighet*

Manualen styr och strukturerar samtalet om läsning

BHV-sköterskorna beskriver att vad som ska hända på hälsobesöket är styrt av barnhälsovårdsprogrammet, men betonar också vikten av att de kan lägga upp och genomföra besöket utifrån familjernas behov och med öppenhet för vad som är angeläget för föräldrarna. Det finns också alltid möjlighet att ha med tolk via telefon. De återkommer under intervjuerna till arbetet när det gäller flerspråkiga familjer, vilket också är något som beskrivs i manualen för språkprevention. Projektledaren berättar att även om det inte står i manualen så har det tagits upp i introduktionen av rutinen att ”Knacka” på finns i olika tillgängliga format.

Språk, kommunikation och bokläsning beskrivs som en viktig och rolig del av hälsobesöket. Båda BHV-sköterskorna betonar att Rikshandboken är ett viktigt verktyg som de ofta använder och att de har ett ungefärligt hum om vad som står i manualen.

”Det är nytt att vi lämnar ut Knacka på och pratar kring den och har mer en metodbeskrivning. --- Jag tycker det underlättar vid hembesöket. Det är nog för att det är mera strukturerat kring hur vi pratar om det. Det är så mycket olika områden vi ska kunna. Det är bra att ha verktyg med sig.” BHV-sköterska 2

”Sen pratar vi om bokläsning. --- man hamnar ju för det mesta i vardagsrummet där det oftast finns en leksakshög och man snappar upp om det finns en bok där bland högarna. Man ser ganska tydligt vilka föräldrar som redan börjat och vilka som behöver lite extra push och stöd i kommunikationen.” BHV-sköterska 1

Resultatet indikerar att BHV-sköterskornas förhållningssätt och användning av manualen främjar ett upplägg där BHV-sköterskan kan erbjuda olika sätt att skapa intresse för och olika vägar för familjen för att lära sig om hur läsning stimulerar barnets språk. För barnhälsovården verkar manualen skapa trygghet eftersom den beskriver ett tillvägagångssätt som fungerar att ta avstamp i oavsett vilka förutsättningar som finns i situationen. Något som framhävs i manualen och som också återkommer i intervjuerna är flerspråkighet. Det tyder antagligen på att det inom barnhälsovårdens praktik kring läsning finns ett särskilt fokus på flerspråkighet. Tillgänglighet finns inte på samma sätt med i varken intervjuerna med BHV-sköterskorna eller i manualen framgår inte hur biblioteket kan vara ett stöd när det gäller att läsa på olika sätt,

Boken Knacka på är "talvänlig", "tillgänglig" och "rolig"

Utifrån intervjuerna framgår både att lämna ut en bok och att bokvalet är viktigt. "Knacka på" upplevs enkel, tydlig och tillgänglig för alla, oavsett vilket språk som talas i familjen.

"Jag tycker att jag märker det hos föräldrarna, att den är talvänlig." BHV-sköterska 1

"Vi kan prata om saker som är på bilderna. Det kändes roligt när den kom, att få lämna en sådan fin bok till familjen." BHV-sköterska 2

"Det är en bra inkörsport till att börja läsa och prata med sitt barn oavsett om man läser sen innan eller inte." Barnbibliotekarien

Båda BHV-sköterskorna framhäver att Knacka på har färger som tilltalar barnet och att den är användbar för att kunna visa föräldrarna möjligheterna med läsning.

"Läsningen och bokvisningen av Knacka på är en stor del av 8 månaders-besöket. Det är betydligt roligare att ha Knacka på-boken än bara gåvokortet när man pratar om läsning. Det är en stor, stor skillnad. Jag tycker att många förstår mer vikten när man har boken." BHV-sköterska 1

Båda BHV-sköterskorna beskriver att de sätter sig på golvet med barnet och läser eller pratar kring bilderna. Båda berättar också att det förekommer att föräldrar är skeptiska till att det är meningsfullt att läsa för så små barn.

"Många föräldrar är såhär, nej, barnet är så litet och kan inte läsa. Jag säger jo jo, titta här, så ska du få se. Jag lägger mig på golvet och verkligen läser med entusiasm och så barnet wow, fångar upp direkt och föräldrarna blir jätteförvånade och förstår vikten. Det blir väldigt tydligt att de förstår. --- Jag minns speciellt en mamma som skrattade åt mig. Men jag la mig på golvet och sen tog jag barnets hand och knackade med det. Jag överdrev i min läsning. Men på nästa besök sa mamman att hon faktiskt läst för barnet och hon tycker det är jättekul." BHV-sköterska 1

"Barnet får vara med och titta och känna och man kan läsa tillsammans med föräldrarna lite i boken och visa. Många barn blir nyfikna på boken. Sen är det en bra ramsa i Språklotts-broschyren. Jag brukar göra så att jag läser den högt och så visar jag på en nalle. Det lär barnen en kroppskänedom. Många föräldrar nappar och tycker det där är väldigt roligt." BHV-sköterska 2

En av BHV-sköterskorna berättar att hen också använt ett diagram från biblioteket som visade hur många ord ett barn får om barnet får böcker lästa för sig som små, och att många föräldrar då fick en oj-känsla kring betydelsen av att läsa. Det finns samtidigt också en önskan om att nå fram till fler föräldrar och att det kan vara svårt med en dialog om det inte finns så mycket läsvana. Hen beskriver att det är bättre prata om det igen när man ses, men att eftersom man har boken så kan man ändå läsa för barnet för att uppmuntra till läsning.

"Det är klart man skulle vilja mycket mer. --- Att det är lika naturligt att man vaccinerar som att man läser en stund varje dag för sina barn. --- Ibland kan det

handla om att föräldrar har svårigheter med läsningen. Det kan finnas andra alternativ då som att prata om bilder och göra det lustfyllt.” BHV-sköterska 2

Resultatet pekar mot att genom att visa läsningen praktiskt och även lämna en bok till familjen så skapas möjligheter att möta familjen utifrån både barnets och föräldrarnas förutsättningar. Både metoden att pratläsa och själva bokvalet underlättar för BHV-sköterskan att förklara varför det är viktigt att läsa för barnet när det är under ett år. Utgångspunkten i Knacka på innebär att BHV-sköterskan kan utforma stunden om läsning vid hälsobesöket på sätt som fungerar för personer med varierande förmågor. Boken bidrar till att det blir lättare att uppfatta poängen med läsning. Genom att pratläsa gör BHV-sköterskan barnet delaktigt, men ibland även föräldrarna. Genom att själva läsningen är ett centralt moment så kan bhv-sköterskan beakta barnets bästa och läsa tillsammans med det oavsett om BHV-sköterskan når fram till föräldern. Utöver metoden och boken har BHV-sköterskan möjlighet att vid behov använda kompletterande verktyg som diagram. Det innebär att BHV-sköterskan kan organisera situationen kring språkutveckling på sätt som är i linje med att göra tillgängligt lärande och en utformning som blir tilltalande för olika slags användare.

Språngbräddor för samverkan

De olika intervjupersonerna uttrycker att det är viktigt att stimulera barnets språk genom läsning även när barnet inte kan uttrycka sig med ord. Projektledaren har identifierat kunskapsluckor mellan professionerna som hen tror kan undvikas i framtiden om man lyckas bygga en gemensam kunskapsbas och ta vara på det stora engagemang som finns hos de olika professionerna. Bibliotekarien menar att den här typen av satsning bidragit till gemensamma fortbildningar kring barnrätt och hur man läser med små barn.

”När vi tänker tillsammans kommer vi på fler och bättre saker, och provar på annorlunda saker än om vi bara sitter själva. Man får också flera kompetensers syn på saker och då blir vi bättre --- Tillsammans gör vi någonting som gör att vi kan nå fler föräldrar med ytterligare information.” Barnbibliotekarien

Barnbibliotekarien uttrycker viss koll på vad som händer vid hälsobesöket vid åtta månader, men att hen inte är så involverad. Projektledaren, barnbibliotekarien och en av BHV-sköterskorna beskriver dock hur samarbetet med bibliotekarien som en del av föräldragrupperna är en viktig nyckel.

”Då kommer bibliotekarien och pratar läs- och språkutveckling. Sista gången i föräldragruppen går vi till biblioteket tillsammans och då kan de passa på att välja sin gåvobok. Vissa är kanske inte så mottagliga, men då får man försöka prata lite kring det --- inte ha pekpinnar utan bygga relationer” BHV-sköterska 2

Biblioteken precis som barnhälsovården ger ut språkslottet-foldern och har också boken Knacka på för att kunna tipsa mer om hur det går att arbeta med den.

”Vi är precis i starten. Det finns fint material via Bokstart.se som vi tänkt vi ska använda oss mer av.” BHV-sköterska 2

”De har bokstarts-materialet och där hjälps vi åt så att de har det tillgängligt, det ligger filmerna ute och så. Ja, men så när man snickrar ihop sitt prat så har man tittat igenom de där sakerna och har på fötterna” Barnbibliotekarien

”Jag tror att bibliotekarien kan ge kunskap om läs- och språkutveckling på olika sätt, ge tips på annan litteratur, eller rim och ramsor, inspelat material som kan vara stödjande. Och hjälpa till med böcker på andra språk och olika tillgängliga medier. Det är sånt man har uttryckt att man vill få.” Projektledaren

En av BHV-sköterskorna uttrycker att hembesöken ger väldigt mycket både för hen som professionell och för föräldrarna. Hen tycker att dessa med fördel skulle kunna utvecklas för att skapa fler broar mellan olika aktörer och för att stödja föräldrar på ett bredare plan.

”Just det här med språk. När vi har haft med familjevägledare, då har de kunnat erbjuda att följa med till biblioteket. Då bestämmer familjevägledaren träff och så går de tillsammans och skaffar lånekort. Det tänker jag, det vore toppen om det kunde göras mer. Det är nåt som jag i min roll inte har tid med, men det ger ju otroligt mycket när man får in dem på det spåret.” BHV-sköterska 1

Resultatet tyder på att bibliotekarien skulle kunna förstärka det som BHV-sköterskorna gör vid hälsobesöket på fler sätt. Det skulle innebära att informationen kring Knacka på och att läsa presenterar på fler sätt och vid fler tillfällen. Det verkar idag finns viss sådan samverkan eftersom det både i manualen och hur arbetet beskrivs finns en ansats att skapa tätare koppling mellan hälsobesöket och biblioteket. Genom att stärka detta skulle det kunna främja både delaktighet och tillgängligt lärande inte bara i själva situationen utan för barnet och familjen senare i livet.

Slutsats och diskussion

Min första frågeställning handlar om hur manualen kan påverka och stödja universell utformning som praktik och arbetssätt. Slutsatsen är att eftersom manualen har stor påverkan på BHV-sköterskans arbete och kunskap kan den också användas som stöd för att stärka universell utformning. Redan i nuläget finns mycket i det nya arbetssättet kring språk och läsning som också stödjer en universellt utformad praktik.

Det finns i både manualen och praktiken ett stort fokus på flerspråkighet som innebär en medvetenhet om hur man kan arbeta med lärandet kring läsningen när föräldrarna inte har svenska som förstaspråk. Det är också den enda målgrupp som specifikt pekas ut i manualen. Det kan medföra en viss begränsning i vilken mångfald som är grund för arbetet, som i sig ger anledning att lyfta fram fler perspektiv än flerspråkighet i manualen. Det skulle kunna handla om att synliggöra vikten av att skapa förutsättningar för familjer där läsvanan inte är så hög eller där föräldern har exempelvis en språkstörning eller dyslexi. Som en del i att göra den förflyttningen skulle information om bibliotekets möjligheter att stödja läsning på olika sätt kunna inkluderas.

Detta leder oss in på den andra frågeställningen som handlar om hur universell utformning kan fungera som verktyg för att stödja Språkslottets vision, mål och arbetssätt. Slutsatsen är att universell utformning kan stödja detta på flera sätt. För det första genom att tydliggöra bibliotekets roll för att stödja läsning på olika sätt i förhållande till hälsobesöket vid åtta månader. Detta för att främja samverkan mellan biblioteket och barnhälsovården. För det andra genom att Språkslottet i byggandet av den gemensamma kunskapsbasen utvecklar växelverkan och förståelse mellan barnrätt och funktionsrätt. Detta för att stärka det familjecentrerade arbetssätt kring barnets språkutveckling som är en av grunderna i Språkslottet. Funktionsrättskonventionen är en viktig aspekt i det arbetet och det finns antagligen mycket att vinna på att öka kunskaperna kring konventionen i allmänhet och universell utformning i synnerhet. Men det kan också ge infallsvinklar på att utforska både svårigheter och motstånd i arbetet och samarbetet mellan professionerna.

BHV-sköterskan har som uppgift att stötta föräldern i föräldraskapet och att arbeta utifrån principen om barnets bästa inkluderar att främja lärande och förståelse kring varför det är bra att stimulera språk och läsning när barnet bara är några månader gammalt. Det är ett sätt att ge barnet bättre förutsättningar att vara delaktig i samhället. BHV-sköterskan ger föräldrarna verktyg att läsa med sitt barn på väldigt strukturerade sätt vid ett givet tillfälle. Ramarna för bibliotekens verksamhet kring små barns språkutveckling ser annorlunda ut. Men ökad kunskap kring arbetet vid hälsobesöket åtta månader kan vara ett sätt att utveckla samverkan utifrån den gemensamma nämnaren Knacka på och metoden att dialogläsa med barnet. Det kan också i detta vara intressant för Språkslottets projektledning att undersöka hur Rikshandboken förhåller sig till Bokstarts-webben samt hur Funktionsrättskonventionen och Barnkonventionen presenteras som stöd i arbetet med de små barnens språkutveckling.

Referenser

- Connell, B. R., Jones, M., Mace, R., Mueller, J., Mullick, A., Ostroff, E., Sanford, J., Steinfeld, E., Story, M. Vanderheiden, G. 1997. ”Principerna för universell design”. I: *The Universal Design*, s. 34–35. Översatt till svenska vid Certec, Lunds tekniska högskola av Rydeman, B. Hedvall, P-O. Rydeman, J.
https://www.certec.lth.se/fileadmin/certec/publikationer/De_7_Principerna_foer_Universell_Design.pdf (Hämtad 2022-12-04)
- Frylmark, A. u.å. *Att bygga ett språk* <https://www.bokstart.se/globalassets/att-bygga-ett-sprak.pdf> (2022-12-04)
- Gustafsson, Tor (red.) 2021. *Guide till universell utformning: skapa tillsammans så att alla får plats!*. Sundbyberg: Funktionsrätt Sverige
- Hedvall, P.O. 2022. *Design som stödjer jämlikhet – Universell utformning*.
<https://www.peohedvall.com/design-som-stodjer-jamlikhet-universell-utformning/> (Hämtad 2022-12-04)
- Högskolan Kristianstad. 2020. *Universal Design för Learning – svensk översättning textversion*. <https://udlguidelines.cast.org/binaries/content/assets/udlguidelines/udlg-v2-2/udl-text-version-swedish.pdf> (Hämtad 2023-01-04)
- Kulturrådet. 2022. *Om Bokstart*. <https://www.bokstart.se/ombokstart/> (Hämtad 2022-12-04)
- Kulturrådet. u.å. *Barnets språk från cirka 6 månader*
<https://www.bokstart.se/globalassets/6man.pdf> (Hämtad 2022-12-04)
- Kvale, S. & Brinkmann, S. 2014. *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Tredje [reviderade] upplagan Lund: Studentlitteratur
- Magnusson, C., Rasmus-Gröhn, K., Tollmar, K., Deaner, E. (red.). 2009. *User study guidelines*. HaptiMap Consortium.
- Myndigheten för delaktighet. 2022. *Frågor om delaktighet och tillgänglighet*.
<https://www.mfd.se/organisation/vanliga-fragor-och-svar/fragor-om-delaktighet-och-tillganglighet/> (Hämtad 2023-01-04)
- Region Sörmland 2022a. *Kommunicera språklottet*.
<https://samverkan.regionsormland.se/utbildning-och-forskning/sprakslottet/kommunicera-sprakslottet/> (Hämtad 2022-12-04)
- Region Sörmland 2022b. *Språklottet för goda läsvanor*.
<https://samverkan.regionsormland.se/utbildning-och-forskning/sprakslottet/> (Hämtad 2022-12-04)
- Region Sörmland 2022c. *Manual för språkprevention* <https://www.rikshandboken-bhv.se/lankbibliotek/regionala-webbplatser/sormland/sprakprevention-8-manader---manual/> (Hämtad 2022-12-04)

Sveriges kommuner och regioner. 2022a. *Barnkonventionen*. <https://www.rikshandboken-bhv.se/Sormland/metoder--riktlinjer/strategier-och-kvalitetssakring/barnkonventionen/>
(Hämtad 2022-12-04)

Sveriges kommuner och regioner. 2022b. *Hembesök vid åtta månaders ålder*.
<https://www.rikshandboken-bhv.se/metoder--riktlinjer/hembesok-vid-8-manaders-alder/>
(Hämta 2022-12-04)

Sveriges kommuner och regioner. 2020. *Hälsobesök vid åtta månader*.
<https://www.rikshandboken-bhv.se/halsobesok/8-manader/> (Hämtad 2022-12-04)

Socialstyrelsen 2022. *Stödja och stimulera kommunikations- och språkutveckling bland barn 0 till 2 år. Ett kunskapsstöd för barnhälsovården*.
<https://www.socialstyrelsen.se/globalassets/sharepoint-dokument/artikelkatalog/ovrigt/2022-3-7794.pdf> (Hämtad 2022-12-04)

SÖ 1990:20. *FN:s konvention om barnets rättigheter*.

SÖ 2008:26. *Konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning och fakultativt protokoll till konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning*.

WHO. 2020. *Improving early childhood development: guideline*. Geneva: World Health Organization.